

YURIDIK FAOLIYATDA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDAGI TARJIMA TIZIMLARI

Bekjon Tojiyev

bekjontojiyev1508@gmail.com

Toshkent davlat yuridik universiteti Ommaviy huquq fakulteti 2-kurs B-potok talabasi

***Annotatsiya:** Ushbu tadqiqot yuridik faoliyatda sun'iy intellekt asosidagi tarjima tizimlariga bag'ishlangan. Maqolada yuridik faoliyatda o'zi sun'iy intellekt qay darajada muhim, sun'iy intellekt nima, sun'iy intellekt asosida ishlovchi tarjima tizimlari nima va ular qanday ishlashi tahlil qilinadi. Su'niy intellekt asosidagi tarjima tizimlari bugungu kun yuridik faoliyatda qanchalik samarali ekanligi yoki tarjima tizimlarning ishlash qobiliyatlari o'rganiladi. Shu bilan birga, sun'iy intellekt asosidagi tarjima tizimlarining yuridik faoliyatdagi afzallik tomonlari va ular qay darajada o'zini oqlay oladi, shuningdek tarjima tizimlarini kamchilik tomonlarini muhokama qiladi. O'zbekiston hududida sun'iy intellektga oid qonunchilik tahlillari va tarjima tizimlarida mualliflik huquqlari, ma'lumotlar xavfsizligi va yangi qonunchilikka takliflar keltiriladi.*

***Kalit so'zlar:** Sun'iy intellekt, tarjima tizimlari, Microsoft, Taia, milliy qonunchilik, Sonix, huquqiy tizimda samardorlik, raqamlashtirish, yuridik ta'lim, ma'lumotlar xavfsizligi, yuridik innovatsiyalar, yuridik ta'limga ta'siri. DeepL, Wordvice AI.*

TRANSLATION SYSTEMS BASED ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LEGAL ACTIVITY

Bekjon Tojiyev

bekjontojiyev1508@gmail.com

Tashkent State Law University

Student of the Faculty of Public Law, 2nd year, B-stream

Abstract: *This study is devoted to translation systems based on artificial intelligence in legal activity. The article discusses how important artificial intelligence is in legal activity, what artificial intelligence is, what translation systems based on artificial intelligence are and how they work. is analyzed. How effective translation systems based on artificial intelligence are today in legal activities or the performance capabilities of translation systems are studied. At the same time, it discusses the advantages of artificial intelligence-based translation systems in legal work and to what extent they can justify themselves, as well as the disadvantages of translation systems. Analysis of legislation on artificial intelligence and translation systems in Uzbekistan, copyright, data security and proposals for new legislation.*

Keywords: *Artificial intelligence, translation systems, Microsoft, Taia, national legislation, Sonix, efficiency in the legal system, digitization, legal education, data security, legal innovation, impact on legal education. Deepl, Wordvice AI.*

СИСТЕМЫ ПЕРЕВОДА НА ОСНОВЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ЮРИДИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Бекжон Тожиев

bekjontojiev1508@gmail.com

Ташкентский государственный юридический университет
Студентка факультета публичного права, 2 курс, Б-поток

Аннотация: *Данное исследование посвящено системам перевода на основе искусственного интеллекта в юридической деятельности. В статье рассматривается, какое значение имеет искусственный интеллект в юридической деятельности, что такое искусственный интеллект, какие бывают системы перевода на основе искусственного интеллекта и как они*

работают. Насколько эффективны системы перевода на основе искусственного интеллекта сегодня в юридической деятельности или изучаются эксплуатационные возможности систем перевода. При этом обсуждаются преимущества систем перевода на основе искусственного интеллекта в юридической работе и насколько они могут себя оправдать, а также недостатки систем перевода. Анализ законодательства по искусственному интеллекту и системам перевода в Узбекистане, авторскому праву, безопасности данных и предложения по новому законодательству.

Ключевые слова: *искусственный интеллект, системы перевода, Microsoft, Taia, национальное законодательство, Sonix, эффективность правовой системы, цифровизация, юридическое образование, безопасность данных, правовые инновации, влияние на юридическое образование. Дипл, Wordvice AI.*

KIRISH

Zamonaviy texnologiyalarning rivojlanishi barcha sohalarga, shu jumladan huquqiy xizmatlar ko'rsatish sohasiga ham katta ta'sir ko'rsatmoqda. Sun'iy intellekt bugungi kunda nafaqat oddiy fuqarolarning shu bilan birga, yuridik faoliyatda ham o'z o'rnini topa oldi. Ushbu maqolada sun'iy intellektning yuridik faoliyatda ishlatilishi, shuningdek, sun'iy intellekt asosidagi tarjima tizimlarining foydali jihatlari ko'rib chiqiladi va uning huquqiy xizmatlar ko'rsatish samaradorligini oshirishdagi roli tahlil qilinadi.

Sun’iy intellekt bugungi kundagi kundalik va boshqa masalalarimizni hal qilishimizga asosiy vosita sifatida faoliyat yuritilmoqda. Sun’iy intellekt yuridik sohada, yuridik faoliyatda hujjatlarni tahlil qilishimizda, uni avtomotlashtirishda, ma’lumotlarni tahlil qilishimizda, huquqiy maslahatlar berishda va shu bilan birga tarjima tizimlarida rivojlanib bormoqda. Tarjima tizimida sun’iy intellektdan foydalanish nafaqat ish samardorligini oshiradi, balki yuridik faoliyatda aholiga xizmat qilish imkoniyatini ham kengaytiradi.

Maqolaning dolzarbligi shundaki, raqamlashtirish jarayonlari tezlashayotgan bir paytda yuridik faoliyatning tarjima tizimlarida sun’iy intellektni qo‘llash zarurati tug‘ilmoqda. Bu o‘z navbatida yuridik sohadagi yangi imkoniyatlar va qiyinchiliklarni qo‘ymoqda. Shu asnoda yuridik faoliyatda sun’iy intellekt asosidagi tarjima tizimlari qanday foyda keltirishi va uni samarali joriy etish yo‘llari haqida chuqur ilmiy tadqiqotlar o‘tkazish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotning maqsadi yuridik faoliyatda tarjima tizimlarining sun’iy intellekt ta’sirini o‘rganish va ularning samaradorligini oshirishdagi rolini aniqlashda, ma’lumotlar xavfsizliklarini ta’minlashning usullarini aniqlashdan iborat. Qo‘yilgan maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

- Sun’iy intellekt tushunchasi va uning asosiy yo‘nalishlarini tahlil qilish;
- Yuridik faoliyatda sun’iy intellekt asosidagi tarjima tizimlarning afzalliklarini aniqlash;
- Yuridik faoliyatda sun’iy intellekt asosidagi tarjima tizimlarning kamchiliklarini aniqlash;
- Yuridik faoliyatda sun’iy intellekt asosidagi tarjima tizimlarning samaradorlik ta’sirini baholash;

- Yuridik faoliyatda sun'iy intellekt asosidagi tarjima tizimlarini amaliyotga ma'lumotlar xavfsizligini ishlab chiqish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqot natijasida olingan ma'lumotlar tarjima tizimlaridan foydalanuvchi yuridik sohadagi huquqshunoslar uchun sun'iy intellektlardan yanada samarali foydalanish bo'yicha amaliy tavsiyalar berish imkonini beradi. Shuningdek, ushbu sohadagi ilmiy bilimlarni boyitishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Yuridik faoliyatda sun'iy intellekt asosidagi tarjima tizimlarini o'rganishda ushbu sohadagi ilmiy maqolalar, kitoblar va milliy va xorijiy adabiyotlardan, shuningdek, milliy va xorijiy qonunchiliklardan foydalangan holda ushbu mavzuga oid nazariy asoslar o'rganildi. Xususan, milliy qonunchilik asosida: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi, "Elektron tijorat to'g'risida"gi Qonun, Prezidentning "Sun'iy intellektni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori, xorijiy qonunchilik asosida Yevropa Ittifoqi (YI) Sun'iy Intellekt Akti (AI Act), Yevropa Ittifoqining Ma'lumotlarni Himoya qilish Umumiy Qoidasi (GDPR), Kaliforniya Ma'lumotlarni Himoya Qonuni (CCPA), Xorijiy ilmiy maqolalar: Ann Mari Boulangerning "Artificial Intelligence in Legal Translation: Opportunities and Challenges", Cecilia Quirkning "The Impact of Machine Translation on Legal Practices" kabi ilmiy maqolalari, milliy ilmiy maqolalar: D.Xolmirzayevning "yuridik ta'limda sun'iy intellektidan foydalanish" ilmiy maqolasi, I.A. Filipovanning "Sun'iy intellektni huquqiy tartibga solish" maruza kitobidan, shuningdek unite.ai saytidan foydalanildi.

NATIJALAR

Yuridik faoliyatda sun'iy intellkt asosidagi tarjima tizimlari oid ilmiy izalanishlar natijasida shuni o'rgandikki, yuridik faoliyatda, xususan, xalqaro huquqiy hujjatlarni o'rganishda, deklaratsiya, konvensiyalarni o'rganishda, xorijiy huquqshunoslar bilan o'zaro muloqotda tarjima tizimlarining ta'siri sezilarli darajada ekanligi aniqlandi.

2024-yilning oktabr holatiga ko'ra , unite.ai sayti eng yaxshi top 10 ta sun'iy intellekt asosidagi tarjima tizimlarni aniqlashdi.Xususan ular quyidagi AIlarni tarjima tizimida, shu ansoda yuridik faoliyatning tarjima tizimida ham eng yaxshi tarjima xizmatlari ekanligi aniqlandi:

- Google lens
- Google translate
- Sonix
- TAIA translate
- WORDVICE.AI
- DeepL
- Machine translation
- MIRAI
- BING MICROSOFT translate
- ALEXA translate

Ushbu sun'iy intellektlardan ba'zilarini tahlil qilamiz.

DeepL

Mashhurligi doimiy ravishda oshib borayotgan sun'iy intellekt tarjima vositalaridan biri bu DeepL bo'lib, undan biznes va jismoniy shaxslar foydalanadi. Dasturiy ta'minot aniq tarjimalar uchun katta obro'ga erishdi.

DeepL o'zining intuitiv interfeysi va Windows va iOS bilan uzluksiz integratsiyasi bilan mashhur. Asbob tarjimalarni sozlash imkoniyatini beradi va siz avtomatik tarjimani ko'p nazorat qilishingiz mumkin.

DeepLning yana bir ajoyib xususiyatlaridan biri shundaki, u asl hujjat formatini saqlab qoladi.

DeepL ning asosiy xususiyatlari:

- 25+ xalqaro tillarni tarjima qiladi
- Matn chegarasi yo'q
- Windows kengaytmasi
- Korxonalar va jismoniy shaxslar uchun juda yaxshi
- Asl hujjat formatini saqlab qoladi

WORDVICE.AI

Wordvice AI turli tillarda matnni tezkor va aniq tarjima qilish uchun mo'ljallangan kuchli, sun'iy intellektga asoslangan onlayn tarjimonni taqdim etadi. Neyron mashina tarjimasidan foydalanib, u aniq va tabiiy lokalizatsiyalarni taklif qiladi va til to'siqlarini samarali yengib o'tadigan yuqori sifatli tarjimalarni ta'minlaydi.

Wordvice AI o'zining yuqori tarjima sifati, reklamasiz tajribasi va ilova yoki kengaytmani talab qilmasdan ham kompyuterda, ham mobil qurilmalarda

foydalanish imkoniyati bilan ajralib turadi. Bu akademik maqolalar, biznes hujjatlari yoki shaxsiy bayonotlarni keng turdagi hujjatlar orasida tarjima qilishga muhtoj talabalar, tadqiqotchilar va mutaxassislar uchun ideal vositadir.

Eng mashhur til juftliklari, jumladan ingliz tilidan xitoychaga va ispanchaga va tillarning to'liq ro'yxati bilan Wordvice AI madaniyatlar o'rtasida samarali muloqot va tadqiqotni osonlashtiradi. Bundan tashqari, Wordvice tarjimadan keyin yozishni yaxshilash uchun bepul sun'iy intellektni qayta ko'rib chiqish vositalari to'plamini taklif etadi, bu esa tillardagi bo'shliqlarni bartaraf etish va yozma mazmunini yaxshilashni istagan har bir kishi uchun keng qamrovli yechimga aylanadi.

- Tezkor, aniq matn tarjimalari uchun sun'iy intellektga asoslangan tarjimon.
- Neyron mashina tarjimasi tabiiy, aniq natijalarni ta'minlaydi.
- Reklamasiz, kompyuter va mobil qurilmalarda foydalanish mumkin.
- Akademik, biznes va shaxsiy hujjatlarni tarjima qilish uchun javob beradi.
- Mashhur til juftlarini qo'llab-quvvatlaydi va bepul yozishni yaxshilash vositalarini o'z ichiga oladi.

TAIA

Yana bir ajoyib AI tarjima dasturi bu Taia bo'lib, u 97 til uchun aniq tarjimalarni ta'minlaydi. U eng yaxshi natijalarga erishish uchun sun'iy intellekt texnologiyasi va tajribali tarjimonlarni birlashtiradi.

Taia tarjimalari jarayoni, jarayonni tezlashtirish uchun mashina tarjimasidan foydalangan holda tarjimalarni birinchi bo'lib yakunlagan odamlarni o'z ichiga oladi. Taia sizdan hech qanday dasturni o'rnatishingizni talab qilmaydi va u bir zumda tarifni taqdim etadi.

AI o'z vaqtida yuqori sifatli tarjimalarni va'da qiladi, mijozning 99.4% qoniqish darajasi. Kompaniya, shuningdek, bir nechta tarjimaga muhtoj bo'lganlar uchun uzoq muddatli loyiha yordamini taklif qiladi.

Taia-ning asosiy xususiyatlari:

- 97 ta til
- Inson tarjimonlari va AI texnologiyasini birlashtiradi
- Tezlik stavkalari
- Mijozlarning qoniqish darajasi 99.4% ni tashkil qiladi
- Uzoq muddatli loyihani qo'llab-quvvatlaydi

MIRAI

Yirik korporatsiyalar tomonidan tez-tez qo'llaniladigan sun'iy intellektni tarjima qilish dasturi va vositalaridan biri Mirai Translate bo'lib, u ko'p tillarda ishlaydigan neyron mashina tarjimasidir. Asbob kompaniyalarga o'z mahsuldorligi va tarjima tezligini oshirishga yordam beradi, chunki u ko'plab fayl formatlari bilan mos keladi.

Mirai bulutga asoslangan API sotuvchisi xizmati bo'lib, matn tarjimasidan tashqari nutqni ham qo'llab-quvvatlaydi. Kompaniya ma'lumotlariga ko'ra, ushbu vosita yuqori darajadagi xavfsizlikni ta'minlaydi va u TOEIC 960 ballga ega bo'lgan biznesmen bilan bir xil darajadagi tarjima aniqligiga erishadi.

AI avtomatik tarjima yechimi korporativ hujjatlarni tarjima qilish uchun ajoyib tanlovdir va bu ko'p tilli loyihalar bilan shug'ullanadigan har qanday kompaniyaga foyda keltiradi. Shuningdek, u matn va fayllarni guruh bo'yicha tarjima qilish uchun foydalanuvchi lug'ati funksiyasini taklif etadi.

Mirai-ning asosiy xususiyatlari:

- Sektorga oid tarjima
- Turli xil fayl formatlarini qo'llab-quvvatlaydi
- Bir nechta tillar
- Katta korporatsiyalar uchun yaxshi
- Ko'p tilli loyihalarni qo'llab-quvvatlaydi

BING MICROSOFT TRANSLATE

Microsoft tomonidan ishlab chiqarilgan Bing Microsoft Translation - bu mashina tarjimasi bulut xizmati. Bu Bing, Microsoft Office, Microsoft Edge, Skype va Visual Studio kabi platformalarda birlashtirilgan Microsoft Kognitiv xizmatlarining bir qismidir.

Dastur bulut orqali matn va nutq tarjimasini taklif qiladi va Microsoft Translator jonli suhbat xususiyatini tashkil etuvchi 100 dan ortiq til va 12 ta nutqni tarjima qilish tizimini qo'llab-quvvatlaydi.

Microsoft Translator sizga tasvirlar, ovozlar, variantlar va havolalardan tarjima qilish imkoniyatini taklif qilish orqali o'zini boshqa vositalardan ajratib turadi.

Bing Microsoft translatorning xususiyatlari:

- Tarjima xotirasi
- Matn, real vaqtda nutq va tasvirlarni tarjima qilish

- Kontekstda tahrirlash
- Veb-sayt tarjimasi vidjeti
- 100+ til

ALEXA translate

2002-yildan buyon til xizmatlari sohasida faoliyat yuritib kelayotgan yana bir eng yaxshi AI tarjima dasturi bu Alexa Translations bo'lib, u yuridik, moliyaviy, texnik, marketing va davlat sohalarida hujjatlarni tarjima qilish uchun eng yaxshi vositalardan biridir.

Alexa Translations foydalanuvchilarga moslashtirilgan va yuqori sifatli mashinani o'rganish xizmatlarini taklif etadi, bunda AI tarjimasi bozordagi eng tezkorlaridan biridir. Asbob ko'pincha inson tarjimon xizmatlariga birlashtiriladi.

Alexa Translations-ning xususiyatlari:

- 100 tagacha hujjatni soniyalarda tarjima qiladi
- Huquqiy va moliyaviy sohalar uchun eng yaxshi vosita
- Mijozlarga xos natijalar
- Veb-kontentni tarjima qiladi
- Inson tarjimon xizmatlariga integratsiyalashgan

Aynan ushbu tarjima tizimi orqali yuristlar vujudga kelishi mumkin bo'lgan muammolarni yechishda ya'ni xalqaro hujjatlarni tarjima qilishda, ularni o'rganishda asosiy vosita sifatida qaraladi.

Yuridik faoliyatda sun'iy intellekt asosidagi tarjima tizimlarning afzallik tomonlari chuqur o'rganildi. Izlanishlar natijasida quyidagi afzalliklar mavjudligini qanilashdi:

Tezlik va samaradorlikni oshirish. Yuridik tarjimada MT va genAI dan foydalanishning eng katta afzalliklaridan biri bu tezlik va unumdorlikni oshirish imkoniyatidir. Huquqiy hujjatlarda, ayniqsa, shartnomalar, bitimlar va huquqiy shakllarda (qozonlik haqida o'ylang) ko'pincha takrorlanadigan til mavjud. MT vositalari, ayniqsa kompyuter yordamida tarjima (CAT) tizimlari bilan integratsiyalashganda, bu takrorlanuvchi segmentlarni tezda qayta ishlashga qodir, bu esa inson tarjimonlariga matnning murakkabroq va nozik bo'limlariga e'tibor qaratish imkonini beradi.

Standartlashtirish va izchillik. Yuridik tarjimada MT dan foydalanishning yana bir afzalligi, ayniqsa terminologiyada standartlashtirish va izchillikdir. Yuridik til ko'pincha hujjat davomida yoki bir nechta hujjatlarda aniq atamalardan izchil foydalanishni talab qiladi. MT vositalari, domenga xos korpuslar bilan to'g'ri o'qitilganda, jiddiy huquqiy oqibatlariga olib kelishi mumkin bo'lgan xatolar yoki nomuvofiqliklar ehtimolini kamaytiradigan ushbu izchillikni saqlashga yordam beradi.

Ko'p tilli imkoniyatlar .Globalashib borayotgan dunyoda huquqiy hujjatlar ko'pincha qisqa vaqt ichida bir nechta tillarga tarjima qilinishi kerak. MT va genAI ko'p tilli tarjimalarni har qachongidan ham tezroq ishlab chiqarish imkonini berdi. Bu turli yurisdiksiyalarda katta hajmdagi yuridik tarkibni boshqarishi kerak bo'lgan transmilliy korporatsiyalar, yuridik firmalar va xalqaro tashkilotlar uchun kerakli bo'lgan ne'matdir.

Shuningdek, yuridik faoliyatda sun'iy intellekt asosidagi tarjima tizimlarning quyidagi kamchilik tomonlari mavjudligini qanilandi:

Ma'lumotlarni tushunishning etishmasligi. MT ta'sirchan yutuqlarga erishgan bo'lsa-da, u hanuzgacha kontekstni tushunish bilan kurashmoqda - bu yuridik tarjimaning muhim omili. Yuridik matnlar ko'pincha zich, o'ziga xos huquqiy jargonlar bilan to'ldirilgan va mashinalar to'g'ri talqin qilish qiyin bo'lgan madaniy nuanslar bilan to'ldirilgan. Misol uchun, boshqa tilda to'g'ridan-to'g'ri ekvivalenti bo'lmagan yuridik atamalar noto'g'ri tarjimalarga olib kelishi va hujjat ma'nosini o'zgartirishi mumkin. Misol uchun, Kanadada fuqarolik huquqi va umumiy huquqning birgalikda mavjudligi yuridik tarjima uchun o'ziga xos qiyinchilik tug'diradi. Mashina tarjimasi vositalari ko'pincha har bir tizim va tarmoqqa xos bo'lgan aniq huquqiy atamalar va tushunchalarni to'g'ri talqin qilishda qiynaladi, bu esa huquqiy hujjatlarning mo'ljallangan ma'nosini o'zgartirishi mumkin bo'lgan noto'g'ri tarjimalarga olib keladi.¹

Maxfiylik bilan bog'liq muammolar. Maxfiylik yuridik amaliyotning asosidir. Ko'pgina bepul, obuna bo'lmagan MT vositalari (Google Translate va shunga o'xshashlar) nozik huquqiy hujjatlar bilan ishlash uchun yetarlicha xavfsiz emas. Ushbu platformalardan foydalanganda, maxfiy ma'lumotlarning qonuniy maxfiylik talablarini buzadigan tarzda oshkor etilishi yoki saqlanishi xavfi mavjud. Bu yuridik tarjimonlar uchun muhim masala bo'lib, ular o'z usullari maxfiylik va maxfiylik to'g'risidagi qat'iy qonunlarga muvofiqligini ta'minlashi kerak.

MUNOZARA

¹ Ann Mari Boulanger. The Pros and Cons of Machine Translation and AI in Legal Translation. [School of Continuing Studies](#). 2024

Dastlab sun'iy intellekt o'zi nima, undan foydalanishda qanday afzallilar va kamchiliklar borligi o'rganildi. Sun'iy intellekt — bu insonning kognitiv funksiyalarini taqlid qilish (shu jumladan o'z-o'zini o'rganish va oldindan belgilangan algoritmsiz yechimlarni topish) va hech bo'lmaganda inson intellektual faoliyati natijalari bilan taqqoslanadigan aniq vazifalarni bajarishda natijalarga erishish imkonini beruvchi texnologik yechimlar to'plami. Texnologik yechimlar majmuasiga axborot-kommunikatsiya infratuzilmasi (shu jumladan, axborot tizimlari, axborot va telekommunikatsiya tarmoqlari, axborotni qayta ishlashning boshqa texnik vositalari), dasturiy ta'minot (shu jumladan, mashinani o'rganish usullaridan foydalanadiganlar), ma'lumotlarni qayta ishlash jarayonlari va xizmatlari hamda yechimlarni izlash kiradi.² Demak, sun'iy intellekt tizimi dasturiy-apparat majmuasi bo'lib, u apparat va dasturiy ta'minotni o'z ichiga oladi. Uskuna kompyuter yoki AI mashinasining barcha jismoniy qismlarini, ya'ni tizimni tashkil etuvchi elektron va mexanik qismlarni o'z ichiga oladi. Dasturiy ta'minot mashinani boshqarish uchun ishlatiladigan dasturlarni o'z ichiga oladi. Kompyuter olimlari ko'pincha bu qismlarni "qattiq" va "yumshoq" deb atashadi. Oddiy qilib aytganda, sun'iy intellekt tizimi - bu avvallari odamlarga xos bo'lgan funksiyalarni bajarishga qodir kompyuter.

Yuridik faoliyatda sosan tarjima tizimlarning ikkita turi mavjudligi aniqlandi. MT ya'ni machine translation va Inson yordamida mashina tarjimasini (CAT - Computer-Assisted Translation). Machine translation bu kompyuter algoritmlari yordamida matn yoki nutqni bir tildan boshqa tilga aylantirish imkonini beradi. Marketing yoki texnologiya kabi sohalarda, shu bilan birga

² I.A. Filipova. Sun'iy intellektni huquqiy tartibga solish. Samarqand. 2022. 9-bet

yuridik sohada ham mashina tarjimasi veb-saytlarni mahalliyashtirishga imkon beradi, bu esa korxonalariga o'z veb-saytlarini bir nechta tillarga tarjima qilish orqali kengroq mijozlarni qamrab olish imkonini beradi. Bundan tashqari, u ko'p tilli mijozlarni qo'llab-quvvatlashni osonlashtiradi, huquqshunos va ularning xalqaro huquqshunos olimlar o'rtasida samarali muloqotni ta'minlaydi. Mashina tarjimasi til o'rganish platformalarida o'quvchilarga real vaqtda tarjimalarni taqdim etish va ularning xorijiy tillarni tushunishlarini yaxshilash uchun qo'llaniladi. Bundan tashqari, ushbu tarjima xizmatlari odamlarning til to'siqlari orqali muloqot qilishlarini osonlashtirdi. CAT- Inson yordamida mashina tarjimasi (Computer-Assisted Translation) bu tarjimonlarga tarjima jarayonining turli bosqichlarida yordam beradigan dasturiy ta'minot hisoblanadi. Tarjima ishlariga mo'ljallangan ushbu vositalar tilshunoslarga ko'p vaqt talab qiladigan vazifalarni bajarishda yordam beradi, ya'ni qayta ishlatilishi mumkin bo'lgan o'tgan tarjimalarni olishdan tortib, tayyor mahsulot sifatini tekshirishgacha.

Yuridik faoliyatda sun'iy intellekt asosidagi tarjima tizimlari bo'yicha xalqaro me'yoriy hujjatlarda ham o'z ifodasini topgan. Misol tariqasida olishimiz mumkinki, "California Data Protection Act (CCPA)" ya'ni Kaliforniya Ma'lumotlarni Himoya Qonuni, bu qonun SI asosidagi tarjima tizimlarida ishlatiladigan shaxsiy ma'lumotlar himoyasini ta'minlashga xizmat qiladi. Agar tarjima jarayonida shaxsiy yoki maxfiy ma'lumotlarga doir birorta vosita ishlatilsa, ushbu qonun talablariga rioya qilish shart bo'ladi. Shu bilan birga, O'zbektonda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 17-fevraldagi "Sun'iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etish uchun shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4996-son qaroriga muvofiq, shuningdek, sun'iy intellekt

texnologiyalari asosidagi innovatsion biznes-modellar, mahsulotlar va xizmat ko'rsatish usullari rivojlanishi uchun qulay va maqbul ekotizim yaratish, ularni belgilab berilgan ustuvor tarmoqlar va sohalarda tezkorlik bilan joriy etish va amaliyotga tatbiq etish maqsadida ushbu qarorning ijrosini ta'minlash katta ahamiyat kasb etadi. Sun'iy intellekt texnologiyalarini nafaqat yuridik ta'limda balki yuridik sohalarda ham joriy etish amaldagi ish hajmini kamaytirib, vazifalarni shaffofligini ham ta'minlashi mumkin. Shuningdek, "Raqamli O'zbekiston-2030" strategiyasida ham sun'iy intellekt asosidagi tarjima tizimlarida katta rol o'ynashi aniqlandi. Unga ko'ra tarjima tizimlarini takomillashtirish borasida chora-tadbirlar ko'rilishi aytilmoqda. Tarjima tizimlarni soddalashtirilishi, bunda tarjimani tez va sifatli qilishini ta'minlash, xalqaro aloqa sifatida, xorijiy davlat vakillari va investorlar bilan samarali muloqotni yo'lga qo'yish ma'lumotlari, Resurslarni tejash, asosan yuridik faoliyatda vaqt va mablag' masalasiga doir ishlarni boshqarishni samarali yo'lga qo'yilishi kutilmoqda.

Qonunchilikka takliflar

Yuridik faoliyatda sun'iy intellektlar asosida tarjima tizimlari hozirda O'zbekiston huquqida yetarli qonun hujjatlari yo'qligi sababli quyidagi takliflar kiritildi:

- Sun'iy intellekt asosidagi tarjima tizimlarini tartibga solishga doir yangi qonun loyihasini ishlab chiqish;
- Sun'iy intellekt asosidagi tarjima tizimlarni foydalanishda ma'lumotlar to'g'riligi va xavfsizligi oid monitoring nazoratini yo'lga qo'yish ;

- Sun'iy intellekt asosidagi tarjima tizimlar bilan ishlaydigan xodimlarni shu sohaga oid yana qayta o'qitish tizimini joriy qilish.

XULOSA

Ushbu tadqiqotda yuridik faoliyatda sun'iy intellekt asosidagi tarjima tizimlarining ijobiy ta'sir ko'rsatilayotgani aniqlandi. Sun'iy intellekt asosidagi tarjima tizimlari nafaqat huquqshunoslarning ish samaradorligini oshiradi va ortiqcha xarajatlarini kamaytiradi, balki mijozlarga ko'rsatilayotgan xizmat sifatini ham yaxshilashga olib keladi. Bu esa o'z navbatida yangi- yangi texnologiyalarni O'zbekistonga kirib kelishi va ish o'rnini ko'payishiga olib keladi.

Izlanishlar natijasida yana shuni aniqlandiki, sun'iy intellekt asosida ishlaydigan tarjima tizimlari ishlash tezligini oshganini va yangi xorijiy ma'lumotlarni o'rganib amaliyotga tadbir qilinayotgani aniqlandi.

Biroq, Sun'iy intellekt vositalarini joriy etish jarayonida bir qator qiyinchiliklar ham mavjud. Moliyaviy to'siqlar, texnik bilimlar yetishmasligi, haddan tashqari ma'lumotlarga ishonib qolish, ma'lumotlar xavfsizligi bilan bog'liq xavotirlar va huquqiy tartibga solish masalalari shular jumlasidandir. Bu muammolarni hal etish uchun kompleks yondashuv talab etiladi.

Kelajakda sun'iy intellektning yanada rivojlanishi va yangi innovatsion yechimlarning paydo bo'lishi kutilmoqda. Shu sababli, yuridik sohada, jumladan huquqshunoslar uchun bu sohadagi yangiliklar bilan muntazam tanishib borish va o'z bilim hamda ko'nikmalarini doimiy ravishda oshirib borish muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. <https://lex.uz/ru/docs/-5030957> “Raqamli O‘zbekiston-2030 ” strategiyasi
Toshkent sh., 2020-yil , PF-6079-son
2. <https://lex.uz/docs/-5297046> “Sun’iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy
etish uchun shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to‘g‘risida” qaror.
Toshkent sh, 2021-yil, PQ-4996-son
3. https://www.spirion.com/wpcontent/uploads/2020/07/Spirion_CCPA_v3.pdf
“California Data Protection Act (CCPA)”. California. 2018.
4. A.M.Boulanger "Artificial Intelligence in Legal Translation: Opportunities
and Challenges" [https://www.mcgill.ca/continuingstudies/article/pros-and-
cons-machine-translation-and-ai-legal-translation](https://www.mcgill.ca/continuingstudies/article/pros-and-cons-machine-translation-and-ai-legal-translation)
5. C. Quirk "The Impact of Machine Translation on Legal Practices" The
Princeton Legal Journal. [https://legaljournal.princeton.edu/man-v-machine-
social-and-legal-implications-of-machine-translation/](https://legaljournal.princeton.edu/man-v-machine-social-and-legal-implications-of-machine-translation/)
6. D.Xolmirzayev “Yuridik ta’limda sun’iy intellektdan foydalanish” ilmiy
maqolasi. Siyosatshunoslik, huquq va xalqaro munosabatlar jurnali. 2024-yil
[https://sciencebox.uz/index.php/siyosatshunoslik/article/download/11426/10
430/11312](https://sciencebox.uz/index.php/siyosatshunoslik/article/download/11426/10430/11312)
7. <https://www.unite.ai/uz> sayti